Politici kunnen miljarden euro's verspillen zonder dat het ze wordt aangerekend

Posted on 22 maart 2025 by Armand Girbes

Een gemiddelde burger die een studieschuld niet op tijd aflost, raakt jarenlang in de problemen. Een politicus die miljarden verspilt, vervolgt ongeschonden zijn carrière en wordt gevraagd aan talkshowtafels. Hoe kan dat?

Nederlanders hebben een buitengewoon slecht geheugen voor wat er is gebeurd. En de huidige journalistiek die het liefst van schandaaltje naar schandaaltje hobbelt, doet ook geen groot beroep op het geheugen. De Franse staatsman Charles de Gaulle constateerde al dat burgers *une mémoire défaillante* (falend geheugen) hebben.

Sommige mensen komen altijd op hun pootjes

terecht

Politici en vooral ook ex-bewindslieden varen er echter wel bij. Zelfs wanneer je groteske stommiteiten hebt begaan die de schatkist tientallen miljoenen of zelfs miljarden kostten, enorm hebt gelogen over relevante zaken of je schuldig hebt gemaakt aan – de schijn van – ernstige belangenverstrengeling, dan nog krijg je een topfunctie en een podium op de nationale televisie als expert of eerbaar burger.

Het is gek dat aan de ene kant mensen om onbewezen berichten gecanceld worden en hun baan en leven kwijtraken en aan de andere kant mensen uit bestuurlijke circuits schijnbaar altijd weer op hun pootjes terechtkomen. Neem bijvoorbeeld de gewone burger die een foutje maakte in de kinderopvangtoeslag en vervolgens tienduizenden euro's moest terugbetalen, zijn huis kwijtraakte en in een jarenlange schuldsanering belandde. Vergelijk dat met de bewindspersonen die dit systeem creëerden en nu een goedbetaalde baan hebben als adviseur of commissaris.

In het Nederlandse staatsrecht zijn ministers en staatssecretarissen politiek verantwoordelijk, maar niet persoonlijk aansprakelijk voor beslissingen die zij in hun functie nemen. Dat is terecht om veel redenen waarop ik nu niet inga. Het is bovendien al erg moeilijk voldoende gekwalificeerde mensen als bewindspersoon te werven. De honorering is slechts een fractie van wat mensen met vergelijkbare verantwoordelijkheden en lange werkweken verdienen.

Maar is er dan geen enkele persoonlijke verantwoordelijkheid voor gedaan werk? Hebben gemaakte blunders geen enkel effect op je verdere carrière? Laten we eens kijken naar een paar – in mijn ogen – dure blunders.

De stikstofcrisis: veel meer dan €10 miljard

Onmiskenbaar hebben we in Nederland momenteel te maken met een crisis ten gevolge van de Stikstof-wetgeving. Er zijn normen gesteld, modellen (AERIUS) tot waarheid verheven zonder voldoende validatie, die ons land voor onmogelijke opdrachten plaatsen. De negatieve financiële en sociale consequenties zijn onmetelijk.

Natuurlijk is het niet de schuld van activist Johan Vollenbroek dat dit probleem er is. Hij kent de wetgeving kennelijk beter dan de bewindslieden die deze

geïntroduceerd hebben. Het is de schuld van de verantwoordelijke bewindslieden die dit ingevoerd hebben en aan de basis hiervan stonden: Henk Bleker (CDA) en Melanie Schultz van Haegen (VVD), alsmede de bedenkers van het illegale PAS (Programma Aanpak Stikstof): Diederik Samsom (PvdA) en Ger Koopmans (CDA).

De journalistiek noemt deze namen niet. En de verantwoordelijke bewindslieden en Kamerleden vervolgen gewoon hun carrière zonder enige repercussie. Terwijl Bleker in een zeldzaam moment van zelfreflectie toegaf 'We hebben ons ontzettend vergist, laat dit een wijze les zijn', bleef Diederik Samsom opvallend stil over zijn rol in dit kostbare fiasco.

Ondertussen hebben alle hoofdrolspelers in dit drama – Bleker, Koopmans én Samsom – hun carrières moeiteloos voortgezet met lucratieve adviesrollen en invloedrijke functies in de publieke sector, alsof hun betrokkenheid bij deze miljardenverspilling irrelevant is voor hun competentie.

Het HSL/Fyra-debacle: €11 miljard

Herinnert u zich de HSL-Zuid (Hogesnelheidslijn) die er nooit is gekomen? Met het Fyra-debacle? Het heeft ons land naar schatting 11 miljard euro gekost. Welke minister die nog regelmatig als 'wijze vrouw' en vooraanstaand VVD-lid wordt uitgenodigd aan praattafels, heeft dit geïnitieerd? Dezelfde minister als die zich voor 100 procent vergiste in de kosten van de Betuweroute, ook een miljardenverlies voor de Nederlandse staat: Annemarie Jorritsma (VVD).

Maar het ging allerminst ten koste van haar buitenpolitieke en politieke carrière, blijkens een enorme lijst aan commissariaten, veelal, opvallend genoeg, in combinatie met publieke functies. Ofschoon we niet moeten vergeten dat veel latere geldverslindende problemen plaatsvonden onder verantwoordelijkheid van volgende ministers.

Antilliaanse schuldsanering: €2 miljard

Een andere minister, Alexander Pechtold (D66), had in 2005 de beschikking over zo'n 1,8 miljard euro om de schulden van de Antillen te saneren. Het antwoord van de minister, die voorwaar veilingmeester was geweest, op de vraag in de Senaat, wat de minister ervoor terug had gekregen was veelzeggend: 'niets'. Weg 1,8

miljard publiek geld. Of, iets genuanceerder gesteld, zoals ook bleek uit latere evaluaties: de schuldsanering heeft niet geleid tot een duurzame oplossing van de structurele problemen. Volledigheidshalve: verondersteld wordt dat 630 miljoen later terugbetaald wordt door de Antillen. Ik gok dat het niet gebeurt.

Heeft dit consequenties? Oordeelt u zelf. Naast directeur van het CBR en voorzitter van de Raad van Commissarissen van de Nederlandse Loterij, tv-presentator en 'politiek duider' aan praattafels, worden zijn vaardigheden nu als onafhankelijk voorzitter van de Stuurgroep ingezet om de renovatie van het Binnenhof te begeleiden. Overigens, een op 475 miljoen begrote renovatie, inmiddels al bijgesteld op het viervoudige bedrag.

Gazprom-contracten: geschat €100+ miljoen

In het begin van de oorlog in Oekraïne (2022) wilde men in Europa af van Russische gasleveringen. Omdat de verantwoordelijke minister Jetten (D66), samen met minister Kaag van Financiën (D66), een overhaast besluit nam, werden gemeenten feitelijk gedwongen om hun (meerjarige) contracten met het Russische Gazprom op te zeggen. Maar het waren contracten met de Europese tak van Gazprom en het besluit van de minister was niet goed onderbouwd. Hoewel de schade nooit volledig is vastgesteld gaat het om vele tientallen miljoenen euro's. Weggegooid geld van de belastingbetaler dus.

Toeslagenschandaal: €9-14 miljard

Een wrange kers op de taart is het Toeslagenschandaal. Het is niet alleen een Toeslagenschandaal, maar ook een Oplossingsschandaal, waarbij vooral mensen wél varen die baat hebben bij het uitstel van definitieve oplossingen via 'uurtje factuurtje' in plaats van pas betalen bij een bereikt resultaat. Het kost ons burgers volgens huidige schattingen tussen de 9 en 14 miljard euro.

Het beleid dat leidde tot het Toeslagenschandaal was ingezet door de staatssecretarissen Frans Weekers (VVD) en Eric Wiebes (VVD) met de ministers Jeroen Dijsselbloem en Lodewijk Asscher (PvdA). Latere bewindslieden zoals Menno Snel (D66) grepen niet adequaat in, toen al lang duidelijk was dat het misging.

En wat gebeurde er met hun carrières? Ze werden (waarnemend) burgemeester,

bewindvoerder bij de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling, partner bij Consultancybureau of Adviesbureau, bestuurslid van ABP en voorzitter van de branchevereniging van de olie- en gasindustrie. Alsof er niets aan de hand was geweest.

Hoe doen ze het in andere landen? In bijvoorbeeld Zweden en Noorwegen is het gebruikelijk dat ministers daadwerkelijk aftreden bij ernstige fouten en vervolgens een 'afkoelperiode' doormaken voordat ze weer publieke functies mogen bekleden. In Japan maken ministers die grote fouten maken zelfs publiekelijk diepe buigingen en bieden ze uitgebreid excuses aan.

Doorbreek het collectieve geheugenverlies

Nu wil ik niet pleiten voor publieke strafexpedities tegen mensen die dergelijke, in mijn ogen kapitale blunders hebben begaan, maar er zijn wel degelijk maatregelen denkbaar:

1. Een wettelijk verplichte 'afkoelperiode' van minimaal drie jaar voordat ex-bewindspersonen mogen overstappen naar sectoren waar ze als minister over gingen. (Een wetsvoorstel voor 2 jaar afkoelperiode wacht op goedkeuring).

2. Een transparante procedure voor benoemingen van ex-politici in publieke en semipublieke functies met verplichte drempelcriteria die relevante ervaring en competenties aantonen.

3. Een scherpere verantwoordingsplicht waarbij oud-bewindspersonen zich nog jaren na hun functie publiekelijk moeten verantwoorden voor gemaakte keuzes.

4. Media die kritischer zijn op het uitnodigen van ex-politici als 'experts' en hun een podium geven zonder hun relevante trackrecord te benoemen, terwijl dat publiekelijk toegankelijk is.

5. Stimuleren van onderzoeksjournalistiek door subsidies voor diepgaande analyses van beleidskeuzes.

Als we accepteren dat miljarden aan belastinggeld kunnen worden verspild zonder persoonlijke consequenties, nog los van de veroorzaakte menselijke drama's, terwijl gewone burgers voor kleine vergrijpen zwaar worden gestraft, ondermijnen we het vertrouwen in onze democratie. Het is tijd dat we hier als samenleving over

nadenken en ons collectieve geheugenverlies doorbreken. Want wie niet leert van het verleden, is gedoemd het te herhalen – met ons belastinggeld.

Armand Girbes *is intensivist-klinisch farmacoloog en was tot 1 april 2023 hoofd van de IC-afdeling van het VU Medisch Centrum in Amsterdam, hij is ook nu nog hoogleraar Intensive Care-geneeskunde.*

Wynia's Week *verschijnt drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee,* ***ook in het nieuwe jaar 2025? Kijk HIER.*** *Hartelijk dank!*